

ULIGHED KOSTER

Ulighed blandt børn

FOAs forslag til at skabe
mere lighed blandt børn

ulighed
et koster
fattigdom
milieuøkonomisk
børnetrivsel
monsterbryder
fritidsliv
social arv
dagpleje
folkeskoler
social forandring
videregående uddanne
børnehave
dagtilbud
indsat

Indhold

Ulighed blandt børn	3
Ulighedens konsekvenser for børn	4
FOAs medlemmer – om ulighed	8
FOA undersøgelser – ulighed	10
FOA forslag – der skaber mindre ulighed blandt børn	18
Brud på den negative sociale arv	18
Børnefamiliernes økonomiske vilkår	19
Børns sundhed	19

Politisk ansvarlig: Birgitte Rasmussen
Redaktion: Birgit Stechmann, Kasper Manniche, Rasmus Wind og Sanne Nørgaard Laursen Foto: Colourbox
Layout: Maja Honoré Produktion: Pjec1heden og FOAs trykkeri

Ulighed blandt børn

Vokser man op i en familie med dårlig økonomi, forældre med kort eller ingen uddannelse og langvarig arbejdsløshed, så er risikoen for, at man som voksen vil gentage det mønster meget stor.

Uligheden går i arv, og i mange år har tendensen desværre bevæget sig den gale vej. Andelen af unge, der brød den negative sociale arv faldt løbet af 00'erne, men de nyeste tal viser dog, at andelen af unge med ufaglærte forældre, der bryder den sociale arv er steget svagt fra 2014 til 2015. Det er dog langt fra godt nok.

Antallet af økonomisk fattige børn har været støt og kraftigt stigende fra 2000 til 2009. Efter årtusindskiftet levede lidt over 4.000 danske børn i fattigdom og det tal var næsten tredoblet til 11.022 i 2009.

Al forskning peger på, at jo tidligere, der sættes ind, jo bedre er chancerne for at afbøde konsekvenserne af uligheden på lang sigt, og den investering fra samfundet, der kræves for at hjælpe børnene videre, stiger kun jo ældre børnene bliver.

Blandt de cirka 16 % af niendeklasseeleverne, der i 2014 ikke klarede kravene ved afslutningen af folkeskolen er der solid overvægt af børn fra socialt belastede familier – deres resultater i folkeskolen er endnu et produkt af uligheden i Danmark, men kunne måske have været anderledes med en tidligere indsats.

Skal børnene i vores samfund sikres lige chancer i livet, kræver det grundlæggende sociale forandringer, der fjerner fattigdom og mindsker de sociale skel. Det tager tid, men der kan gøres meget her og nu for at rette op på uligheden og mindske dens konsekvenser for børnene.

FOA mener, at det er på høje tid at sætte ind mod den ulighed, der går ud over børns trivsel og deres muligheder for at udnytte deres potentialer som voksne. I denne pjece er hovedfokus på, hvordan dagtilbud af høj kvalitet og gode rammer for børns fritidsliv kan bidrage til at mindske ulighed blandt børn.

Venlig hilsen

Birgitte Rasmussen
Næstformand

Ulighedens konsekvenser for børn

Siden årtusindskiftet er der blevet flere og flere fattige børn i Danmark. Den ulighed rammer børnene både på deres sundhed, trivsel og deres muligheder som voksne.

I 2013 var der 7.320 fattige børn i Danmark. Antallet af økonomisk fattige børn begyndte at falde i 2010, men har ellers været generelt stigende siden 2000, hvor der var 3.660 fattige børn¹. Se figur 1.

Hovedparten af økonomisk fattige børns forældre har et relativt lavt uddannelsesniveau. Godt 70 % af økonomisk fattige børn bor således i familier, hvor de voksne ikke har registreret uddannelse ud over grundskole. Det relativt lave uddannelsesniveau kan hænge sammen med, at nogle af forældrene er relativt unge og først på et senere tidspunkt vil gennemføre en kompetencegivende uddannelse².

¹ Familiernes økonomi. Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2015.
² Familiernes økonomi. Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2015.

Økonomi- og Indenrigsministeriet definerer økonomisk fattigdom som en længerevarende tilstand, som konkret afgrænses ved mindst 3 år i træk med relativt lav indkomst mv. Det betyder, at børn per definition ikke karakteriseres som økonomisk fattige, før de fylder 2 år. For nogle børn kan kortere perioder i økonomisk fattigdom muligvis have betydning for barnets sociale udvikling eller indlæring, og det kan derfor være relevant at se på indkomstforholdene i de første leveår, selv om barnet ifølge definitionen ikke er økonomisk fattig³.

Den negative sociale arv

I løbet af 00'erne og starten af 10'erne faldt andelen af mønstrebrydere fra 60 til 50 %.

³ Familiernes økonomi. Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2015.

De seneste tal viser imidlertid en positiv udvikling, da andelen af mønstrebrydere for første gang i mange år er steget fra januar 2014 til januar 2015. Stigningen i mønstrebrydere er på 2 procentpoint – fra 50 til 52 %. Med mønstrebrydere henviser

vi her til andelen af de 25-årige, hvis forældre var ufaglærte, da den 25-årige var 16 år, og som har fuldført en ungdomsuddannelse, dvs. en gymnasial, erhvervs- eller videregående uddannelse. I dag får lidt mere end hver anden

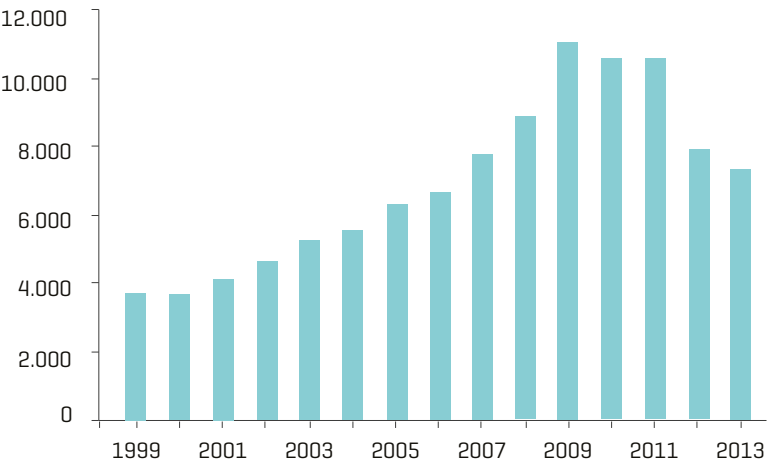
af de unge således en ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse til trods for, at deres forældre er ufaglærte. Man skal dog holde sig for øje, at antallet af 25-årige med ufaglærte forældre er faldet med over 75 % fra 1990 til i dag.

Sammenlignes andelen af unge, der ikke har en uddannelse, er der imidlertid stadig stor forskel på gruppen af unge med ufaglærte forældre og unge med henholdsvis faglærte forældre og forældre, der har en videregående uddannelse.

Eksempelvis er andelen af unge, der ikke har en uddannelse ca. halvt så stor blandt unge med faglærte forældre, som blandt unge med ufaglærte forældre⁴.

⁴ "Fattigdom mærker børns fremtid, AE, 2014"

Figur 1. Antal økonomisk fattige børn 1999-2013

Kilde: Familiernes økonomi. Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2015.

Uligheden i sundhed og madvaner blandt børn

De økonomisk dårligst stillede børn er også ringere stillet sundhedsmæssigt. Groft sagt spiser de socialt dårligst stillede den dårligste mad og er langt mere disponeret for folkesundhedssygdomme såsom fedme og overvægt. Skolebørnsundersøgelsen⁵ fra 2010 viser, at usunde madvaner 4-5-dobles fra den gruppe af børn, der har stærkest socioøkonomisk baggrund til den gruppe af børn, der har den svageste baggrund.

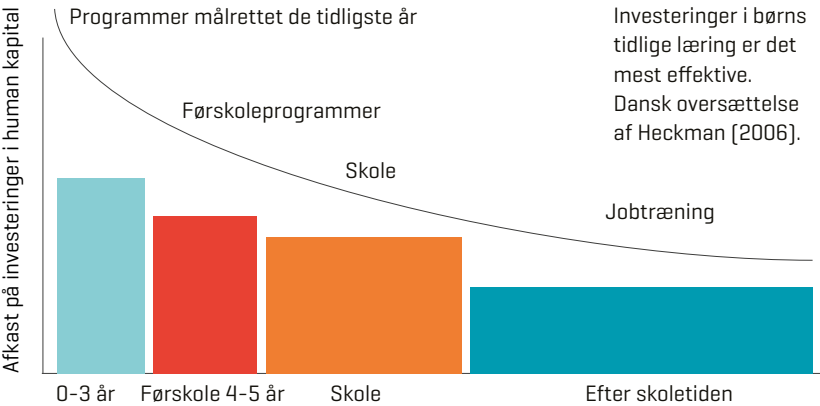
Andelen af overvægtige eller fede børn følger de sociale grupper. 15 % af børnene fra gruppen med svagest socioøkonomisk baggrund er overvægtige/fede mod kun 4 % af børnene i den stærkeste socioøkonomiske gruppe.

⁵ Mette Rasmussen og Pernille Due [red.]. Skolebørnsundersøgelsen 2010. Forskningsprogrammet for Børn og Unges Sundhed [FoBUS]. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet

Det ses i familiernes madvaner. Børnene fra de svageste hjem spiser langt mindre frugt og grønt end børn fra velstillede hjem, og langt flere svagt stillede børn spiser slik og drikker sodavand hver dag ligesom næsten hver fjerde spiser fast food mindst 2 dage om ugen. Til sammenligning er det kun 7 % af børnene fra de socialt stærkeste hjem, der spiser fast food minimum 2 dage om ugen.

Regelmæssig morgenmad og frokost er også meget ulige fordelt. Hele 37 % af de dårligst stillede børn spiser maksimalt morgenmad 2 hverdage om ugen ligesom 16 % maksimalt spiser frokost 2 hverdage om ugen. Det er kun tilfældet for lidt over hvert tiende barn af velstillede forældre, og kun 7 % af dem får højst frokost 2 gange om ugen.

Figur 2. Afkast på investeringer i human kapital på forskellige alderstrin i dollars

Det betaler sig at investere i børnenes fremtid

Der er bred enighed blandt forskere om, at det betaler sig rent samfundsøkonomisk at sætte tidligt ind og investere i børnenes fremtid. Gode dagtilbud giver bedre uddannede generationer og sparer samfundet for udgifter til folk i arbejdsløshed, kriminalitet, med dårligere sundhed osv. Det fremgår af James Heckmans undersøgelser. Han har påvist, at hvis man investerer i børnenes tidlige år, så kommer pengene mange gange igen senere i livet. Se figur 2.

Dagtilbud af høj kvalitet er mere omkostningseffektive end senere indsatser. Tillige virker læring selvforstærkende, det vil sige, at læring generer mere læring. Et barn med gode sprogkundskaber før skolestart vil således lære mere i skolen. Og hvis et barn før skolestart har nemt ved at koncentrere sig, vil det også lære mere i skolen ligesom overgangen fra dagtilbud til skole bliver nemmere [Heckman & Cuhna, 2010].

Selve kvaliteten i dagtilbuddene afhænger ifølge forskningen af 5 vilkår:

- Normeringen af børn pr. voksen
- Personalets uddannelse
- De fysiske omgivelser
- De pædagogiske aktiviteter og mål
- Forældreinddragelse i daginstitutionens aktiviteter.

En række undersøgelser inddrager også personalets arbejdsbetingelser [løn, arbejdsvilkår og jobtilfredsstillelse], ledelsesformer og ledelseskvalitet som vigtige faktorer, både direkte for personaleudskiftning og indirekte for dagpasningens kvalitet i form af interaktion mellem voksen og barn, mellem de voksne indbyrdes og kontakten børnene imellem⁶.

⁶ Daginstitutionernes betydning for børns udvikling – en forskningsoversigt. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. 2014.

Skandia-modellen

Den såkaldte Skandia-model, som blandt andet CBS⁷ har været med til at udarbejde, viser, at 8 % af befolkningen i hver årgang havner i situationer med længerevarende ledighed, misbrug og alvorlige psykiske lidelser.

Det man kalder ”udenforskab”, koster samfundet 72 mia. kr. i løbet af et helt liv. Hvis vi bliver bedre til at forebygge dette ”udenforskab” vil mange mennesker få et meget bedre liv, og samtidig vil samfundet kunne spares for mange udgifter og få flere skatteindtægter. Samtidig vil man også give deres pårørende og familie en bedre tilværelse.

⁷ CBS – Copenhagen Business School.

FOAs medlemmer – om ulighed

En stor del af FOAs medlemmer oplever i deres daglige arbejde den sociale ulighed blandt børn på nærmeste hold.

For at få klarhed over det oplevede omfang samt de udfordringer, der kan være i arbejdet med socialt udsatte børn, har FOA gennemført en undersøgelse blandt medlemmer ansat i dagplejen, vuggestuer eller børnehaver⁸. Undersøgelsen blev udført i perioden fra den 19. til den 28. januar 2015, og 1.148 medlemmer besvarede spørgsmålene.

- Kun en fjerdedel af medlemmerne er helt enige i, at de alt i alt har gode vilkår for at arbejde med børn, der er berørt af social eller økonomisk ulighed. Her skiller dagplejen sig positivt ud: Signifikant flere dagplejere end ansatte i vuggestuer oplever, at de har gode vilkår for arbejdet med udsatte børn.

⁸ Ulighed blandt børn. FOA. 2015. Link til rapporten på www.foa.dk.

- 70 % af medlemmerne i daginstitutioner svarer, at normeringerne på deres arbejdsplads er utilstrækkelige til at arbejde med denne børnegruppe.
- Dårligere vilkår i de store byer: mens 18 % af medlemmerne i landets 4 største kommuner er helt enige i, at de har gode vilkår for at arbejde med børn, berørt af social og økonomisk ulighed, gælder det 30 % af medlemmerne i de øvrige dele af landet.
- Flertallet føler sig fagligt godt rustet til at varetage forældre-samarbejdet omkring denne børnegruppe, men ca. halvdelen oplever ikke, de har tilstrækkelig tid til det. Undersøgelsen viser også, at dagplejere oplever væsentligt bedre vilkår for forældre-samarbejdet end medlemmer i daginstitutioner.
- 20 %, altså hvert femte medlem, er helt eller delvist uenige i, at de har tilstrækkelig viden om, hvordan de i det pædagogiske arbejde støtter børn, der er berørt af social og økonomisk ulighed. Medlemmer, som har en pædagogisk uddannelse, føler sig dog bedre rustet end ufaglærte medlemmer.
- Flertallet af medlemmer svarer, at bedre normeringer og mere uddannelse blandt personalet er de vigtigste redskaber til at bryde med den negative sociale arv.

FOA undersøgelser - ulighed

Ulighed og fattigdom har store konsekvenser for børns trivsel, men med tilstrækkelige normer i institutionerne kan man formindske dem.

Fattigdom er ikke kun et økonomisk problem for en familie, men har også stor effekt på børnenes præstationer i skolen. Chancen for at bestå 9. klasses afgangsprøve falder kraftigt, hvis børnene oplever blot et års fattigdom i løbet af barndommen. Rammes børn af fattigdom netop det år, de skal afslutte skolen, er chancerne for at bestå mindst. Også i børnenes videre uddannelsesforløb er det en hæmsko at have oplevet fattigdom i opvæksten⁹.

Familiebaggrunden spiller en helt afgørende rolle for både, hvordan børn trives og hvordan de udvikler sig intellektuelt.

På baggrund af data fra SFIs Børneforløbsundersøgelse¹⁰, har FOA analyseret sammenhængen mellem børns trivsel og skolepræstationer på den ene side og familiens økonomiske situation og moderens beskæftigelse på den anden side¹¹. Her nævnes kun sammenhængen mellem moderens beskæftigelse og børnenes trivsel.

Til måling af barnets trivsel anvendes det internationale SDQ-mål¹². I målet indgår barnets styrker og svagheder på en række områder; evnen til at hjælpe, trøste og sam-

arbejde med andre, følelsesmæssige problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet og manglende koncentration samt problemer i forhold til kammerater. Børnenes inddeles i 3 grupper efter deres trivsel: almindelig *trivsel*, *gråzonen* og *lav trivsel*.

Sammenholdes barnets trivsel med moderens beskæftigelse, fremgår det tydeligt, at der er en større andel af børn med mødre uden arbejde, der har en lav trivsel end børn med mødre i arbejde. 11 % af børnene, der kommer fra en familie, hvor moderen er uden arbejde, ender i gruppen med lav trivsel. Det er over dobbelt så mange som de børn, der kommer fra en familie, hvor moderen er i arbejde. Se tabel 1.

Tabel 1. 11-åriges trivsel på den samlede SDQ-skala, fordelt efter kategorier for trivsel og opdelt efter om moren er i arbejde eller ej.

Barnets trivsel		
Antal: 4.700	Mor uden arbejde	Mor i arbejde
Lav trivsel	11 %	5 %
Gråzonen	10 %	4 %
Almindelig trivsel	79 %	91 %
Total	100 %	100 %
I kategorien "Mor uden arbejde" indgår førtidspensionister, hjemmegående, dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere samt ansættelse med løntilskud. I kategorien "Mor i arbejde" indgår mødre, der er i beskæftigelse, studerende og på barselsorlov.		

Kilde: Data fra SFI's børneforløbsundersøgelse årgang 1995. Skema til mor 2007.

Man kan se en tilsvarende fordeling for børn, hvis trivsel er i gråzonen. For begge grupper af børn gælder det heldigvis, at størstedelen trives på almindelig vis, men andelen af børn, der har normal trivsel er væsentlig større for de børn, der har mødre med jobs.

I børneforløbsundersøgelsen blev mødrene bedt om at vurdere deres families økonomiske situation. Også her er der en sammenhæng. Mødre, der har bedømt deres økonomiske situation som dårlig har en større andel af børn med lav trivsel og børn i gråzonen end de mødre, der har bedømt familiens økonomiske situation til at være nogenlunde, god eller særdeles god.

⁹ AE Rådet (Nov. 2014). Fattigdom mærker børns fremtid. Fordeling og Levevilkår 2014

¹⁰ SFI - Årgang 95 Forløbsundersøgelse af børn født i 1995.

¹¹ Konsekvenser af ulighed og fattigdom - trivsel og skolepræstationer. FOA. Link til rapporten på www.foa.dk

¹² Strengths and Difficulties Questionarie. Se mere på www.sdqinfo.com

Faktisk er der en tendens til, at jo bedre mødrene har vurderet sin families økonomiske situation desto mindre andel af børn i den lave trivselskategori og gråzonen, og desto større andel af børn, der trives i almindelig grad.

Forskellen er relativt stor, eftersom kun 75 % af børnene fra familier i en dårlig økonomisk situation trives i almindelighed, mens hele 95 % af børnene fra særdeles gode økonomiske hjem trives i almindelig grad. Dette er en forskel på en femtedel.

Normeringers betydning for kvalitet i dagtilbud

Allerede i 1940’erne konkluderede forskere, at færre børn pr. voksen, det vil sige en højere normering, ville forbedre børnenes mulighed for voksen-barn-kontakt og derigennem styrke børnenes sproglige udvikling¹³.

¹³ Daginstitutionernes betydning for børns udvikling – en forskningsoversigt. SFI 2014.

Mange senere forskningsresultater har også vist, at normeringen har betydning for børnenes adfærd og indbyrdes forhold.

Undersøgelser af gruppestørrelser konkluderer, at gruppestørrelsen kan have betydning for børnenes sproglige udvikling, ligesom studier af pædagogernes adfærd har vist, at den enkelte pædagog i højere grad var præget af kontrol og sjældnere af stimulering, når grupperne vokser¹⁴.

Nyere forskning har desuden vist, at ved højere normeringer steg omfanget af voksen-barn-interaktion, og børnene var oftere engageret i samtale med de voksne, særligt når gruppestørrelsen samtidig var mindre. De voksne var mere sensitive og opmærksomme og tilbød flere udviklingsrelevante aktiviteter og lærerige lege, børnene blev bedre til at udtrykke sig, og deres

¹⁴ Daginstitutionernes betydning for børns udvikling – en forskningsoversigt. SFI 2014.

sproglige og kognitive udvikling var bedre¹⁵.

FOAs nyeste undersøgelse af daginstitutionernes hverdag¹⁶ har dokumenteret, at de fleste institutioner skemalægger tid, hvor en medarbejder er alene med en børnegruppe, og at forekomsten hænger sammen med personalenormeringen. Den gennemsnitlige gruppestørrelse er 11,4 børn i vuggestuerne og 21,5 børn i børnehaverne.

Undersøgelsen viser også en klar sammenhæng mellem, hvor ofte personalet oplever ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg og omfanget af tid, en medarbejder er alene med børnegruppen. I børnehaverne er 42 % af de ansatte i undersøgelsen alene med en børnegruppe i 1,5 time eller mere om dagen. I vuggestuen er 21 % alene med en børnegruppe i 1,5 time eller mere om dagen.

¹⁵ Daginstitutionernes betydning for børns udvikling – en forskningsoversigt. SFI 2014.

¹⁶ Daginstitutionernes hverdag. Bureau 2000 for FOA. 2015.

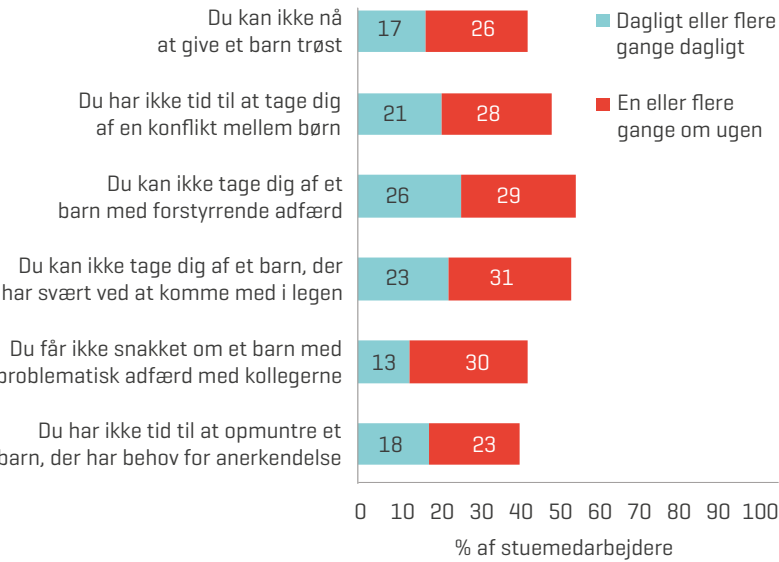
Stuemedarbejderne er blevet spurgt om deres eventuelle oplevelser med ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg. 17 % angiver, at de dagligt ikke når at give et barn trøst, 18 % svarer at de dagligt ikke har tid til at opmuntre et barn der har brug for anerkendelse, og hele 23 % kan dagligt ikke tage sig af et barn, der har svært ved at komme med ind i legen. Se figr 3.

Sociale normeringer i daginstitutioner

Sociale normeringer i daginstitutioner, hvor institutionerne tildeles ekstra personaleressourcer, hvis de har mange udsatte børn, har en positiv indvirkning på børnenes trivsels-, lærings- og udviklingsmuligheder, og er en oplagt indsats for at afhjælpe følgerne af ulighed blandt børn.

Det er imidlertid et forholdsvist nyt tiltag i de danske kommuner, og langt fra alle kommuner arbejder aktivt med sociale normeringer. Bl.a. derfor kender man endnu ikke effekterne til fulde.

Figur 3. Hyppige negative oplevelser med omsorg

En ny rapport¹⁷ viser desværre, at de ekstra bevillinger i vidt omfang bliver slugt af den store indsats med forældresamarbejde og samarbejde med andre kommunale institutioner, som institutionerne også skal varetage ud over den ekstra pædagogiske indsats for de udsatte børn.

¹⁷ Udfordringer og muligheder for daginstitutioner i udsatte boligområder, Bureau 2000 for FOA 2015.

De sociale normeringer bliver kun til 27 ekstra timer pr. uge pr. institution i undersøgelsen, og de timer forsvinder hurtigt med de mange ekstra opgaver.

Af rapporten fremgår det f. eks., at der stort set ikke er forskel på den skemalagte tid, hvor en voksen er alene med børnegruppen i institutioner i undersøgelsen med sociale normeringer i forhold til institutioner uden.

Rapporten bygger dels på 23 interviews med ledere af børneinstitutioner i socialt boligbyggeri, hvor mindst halvdelen af børnene taler et andet sprog end dansk. Når de to faktorer er til stede gælder det ofte også, at familierne fortrinsvist lever af overførselsindkomst. Den type institutioner er der godt 100 af fordelt over landet, det svarer til godt 2 % af alle børneinstitutioner i Danmark.

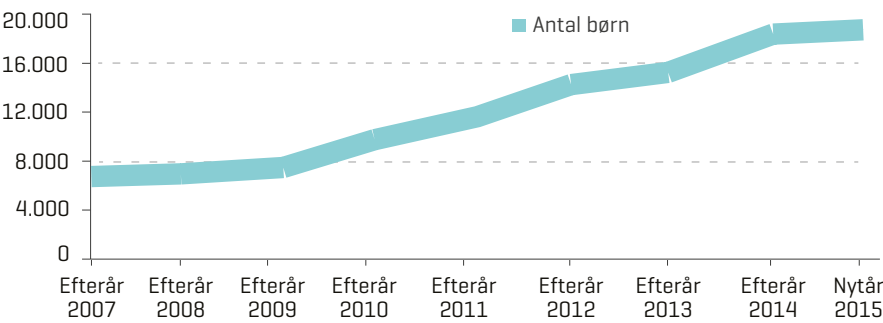
Private dagtilbud øger uligheden

Antallet af børn i private institutioner er vokset fra cirka 7.000 i 2007 til 18.000 i 2015. Samtidig er antallet af private børnepassere vokset fra ca. 4.000 i 2007 til 8.000 børn i 2015¹⁸. Se figur 4 og 5.

Årsagerne til at private tilbud oprettes er mange. Det kan være et ønske fra nogle forældre om at fastholde en daginstitution eller dagpleje i lokalsamfundet i en situation, hvor dagtilbud spares væk.

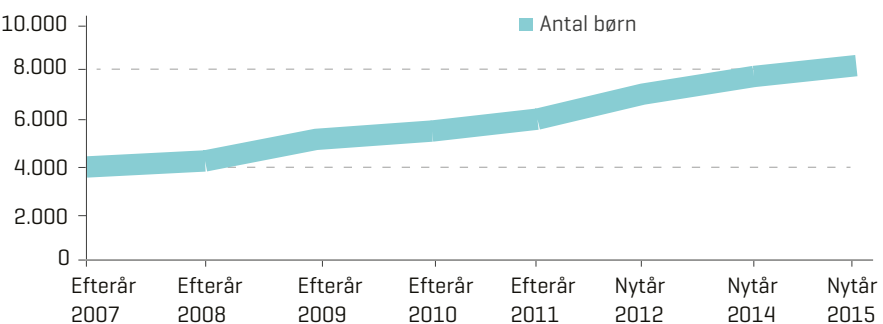
¹⁸ Private dagtilbud – udvikling og status 2015. Bureau 2000 undersøgelse for FOA. 2015

Figur 4. Børn i privatinstitutioner 2007-2015

Kilde: "Private dagtilbud - udvikling og status 2015" Bureau 2000 undersøgelse for FOA, 2015.

Figur 5. Børn hos private børnepassere 2007-2015

Kilde: "Private dagtilbud - udvikling og status 2015" Bureau 2000 undersøgelse for FOA, 2015.

I nogle tilfælde slås en opsagt kommunal dagplejer for at bevare sin beskæftigelse. Modvilje mod store institutioner kan være et motiv, eller

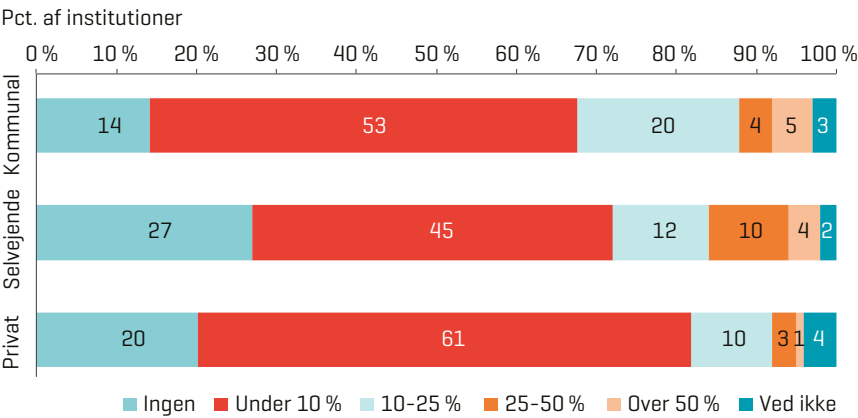
det kan skyldes ønsker om en særlig pædagogisk retning. Der kan også være tale om private, der vil drive daginstitution eller nedsætte sig

som private børnepassere, fordi det er en god forretning.

Endnu er forretningsmotivet heldigvis undtagelsen, men alligevel er der alt i alt grund til at være betænkelig ved de private tilbuds hastige fremvækst. Der er netop i disse år stort fokus på at styrke sammenhængskraften og undgå social og etnisk marginalisering. I praksis accepterer beslutningstagerne en udvikling på børneområdet, der i stigende omfang deler vores børn op i et A- og B-hold. En udvikling, der sker fordi de ressourcestærke forældre har mulighed for at fravælge de offentlige dagtilbud og oprette deres egne.

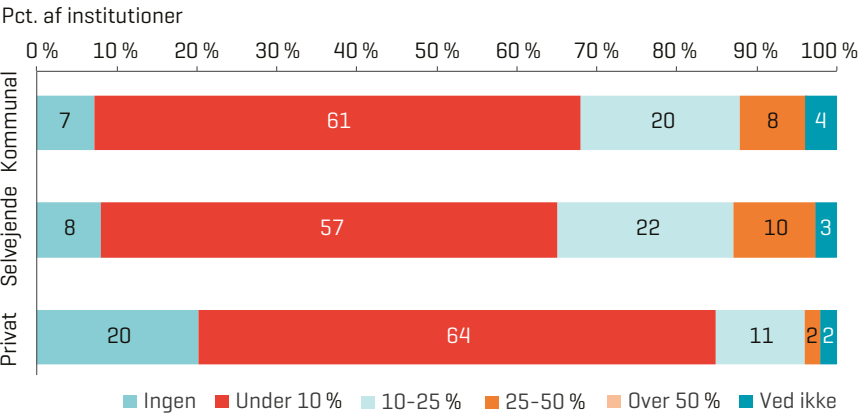
De private institutioner har typisk en lavere andel af børn, der kommer fra hjem, hvor forældrene ikke har en erhvervsmæssig uddannelse, og fra hjem, hvor der tales et andet sprog end dansk. Der er ikke er nogen større forskel på kommunale og selvejende institutioner. Se figur 6 og 7.

Figur 6. Hvor mange % børn er fra hjem, hvor ingen af forældrene har en uddannelse

Kilde: "Private dagtilbud - udvikling og status 2015" Bureau 2000 undersøgelse for FOA, 2015.

Figur 7. Hvor mange % børn taler et andet sprog end dansk

Kilde: "Private dagtilbud - udvikling og status 2015" Bureau 2000 undersøgelse for FOA, 2015.

I det perspektiv er det svært at forstå, at privatinstitutionerne skal have så gunstige vilkår, som de nu har fået. Hvorfor skal der fx kunne trækkes overskud ud af privatinstitutioner, når man ikke kan for privatskoler?

Hvorfor får privatinstitutionerne samme offentlige tilskud pr. barn som de kommunale institutioner, når man på privatskolernes område må klare sig med mindre finansiering?

Det kan også undre, at danske politikere ikke har taget ved lære af de erfaringer med privatisering, som man har gjort sig i andre nordiske lande. Her er der gennem en længere årrække sket en meget omfattende privatisering af daginstitutionerne.

En privatisering, der i de første år var stærkt præget af forældredrevne og andre non-profit institutioner, men som i dag i stadig højere grad drives af kommercielle aktører.

I perioden fra 2005 til 2012 faldt antallet af non-profit private institu-

tioner i Norge således fra 748 til 523, mens antallet af kommercielle voksede fra 562 til 1.291¹⁹.

I Sverige, hvor private koncerner i mange år har domineret det private institutionsområde, er det klart dokumenteret, at der i dag er store sociale forskelle i børnesammensætningen i de private og de offentligt drevne institutioner. Mens det fx kun er 6 % af de svenske børn, hvis forældre alene har en grundskoleuddannelse, der går i private daginstitutioner, så er det 23 % af børnene af forældre, der har uddannet sig videre efter gennemført gymnasieuddannelse²⁰.

Der er tale om et politisk valg, hvor nogle politikere ønsker at fremme et marked for privat børnepasning for at give de kommunale tilbud konkurrence. Når de offentlige tilbud

samtidig er pressede på grund af for få ressourcer, vinder de private institutioner frem.

Ser vi på de private børnepassere, er det svært at kritisere den dagplejer, som fyres af kommunen, for at prøve lykken på egen hånd med en privat børnepasningsordning. Det er derimod svært at forstå, at loven ikke stiller de samme kvalitetskrav til de private, og at den private børnepasser ikke længere skal have det samme tilsyn, som da hun var kommunal.

De private dagtilbud i Danmark har udviklet sig gradvis gennem tilfældige lovændringer i de senere år. Der er behov for, at området tænkes grundigt igennem.

Deltagelse i fritidstilbud øger lighed blandt børn

Et vigtigt aspekt i socialt udsatte børns mulighed for at bryde den sociale arv er, at de har mulighed for at knytte bånd til børn med andre baggrunde. Her står fritidstilbud som sportsklubber eller andre aktiviteter stærkt, men i en stram fami-

lieøkonomi er det fristende at spare på dyre medlemskaber af sportsklubber eller lignende.

I undersøgelsen ”SFO og dagtilbud – pris og kvalitet 2015” anslår Bureau 2000, som har foretaget undersøgelsen for FOA, en nedgang i antallet af SFO-børn på omkring 10 %, som følge af skolereformen. Hvor effekten af skolereformen er længere skoledage og færre timer i fritidstilbud for børnene.

Udviklingen kan ikke forklares med udviklingen i børnetal, idet børnetallet har været svagt stigende for de aldersgrupper, der typisk anvender SFO. Ved uændret efterspørgsel skulle den demografiske udvikling have givet en stigning i antallet af SFO-børn på ca. 1 %

Man må derfor antage, at det lavere børnetal i SFO’erne skyldes, at tilbuddet er blevet væsentligt indskrænket, samtidig med at prisen kun er faldet ca. 13 %

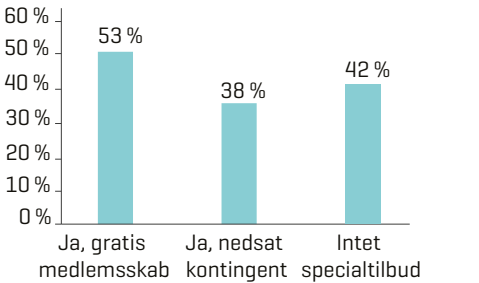
Hvis børnene yderligere mest synes at trænge til afslapning oven på en lang skoledag, kan det være nærliggende at spare pengene til fritidsordningen.

FOA har i perioden 12. februar-10. marts 2015 gennemført en rundspørge til alle landets kommuner om særlige medlemstilbud til idrætsklubber for børn med en svag social eller økonomisk baggrund²¹. Cirka 80 % af kommunerne har deltaget i rundspørgen.

Undersøgelsen viser, at knap 6 ud af 10 kommuner tilbyder gratis medlemskab og/eller nedsat kontingent til medlemskab af idrætsklubber og lignende for børn med en svag social eller økonomisk baggrund.

Som det fremgår af figur 8 tilbyder en stor del af kommunerne både gratis medlemskab og nedsat

Figur 8. Tilbyder jeres kommune gratis eller nedsat kontingent til medlemsskab af idrætsklubber og lign. for børn med en svag social eller økonomisk baggrund?

Antal svar: 77
Anm.: Flere kommuner tilbyder både gratis medlemsskab og nedsat kontingent. Kategorierne udelukker altså ikke hinanden og derfor summerer figuren ikke til 100 %.

kontingent, mens 42 % slet ikke tilbyder støtte til socialt udsatte børns medlemskab i foreningslivet.

Flere af de kommuner, der har angivet, at de har særlige kontingentordninger for socialt udsatte børn, uddyber at kontingentnedsættelse eller -fritagelse tildeles efter individuel vurdering.

Flere kommuner gør endvidere opmærksom på, at der er tale om en tidsbegrænset ordning.

²¹ Sociale normeringer og særlige medlemstilbud til idrætsklubber for børn med en svag social eller økonomisk baggrund. FOA. 2015. Link til rapporten på www.foa.dk.

¹⁹ Helene Bank. For Velferdsstaten: Erfaringer med private dagtilbud i Norge, 3. september 2014.
²⁰ Laura Hartman. Konkurrensens konsekvenser – Vad händer med svensk välfärd? SNS forlag 2011.

FOA forslag - der skaber mindre ulighed blandt børn

FOA har disse 6 konkrete forslag til, hvordan man effektivt kan modvirke ulighed blandt børn.

Brud på den negative sociale arv

1. **Minimumsnormeringer i dagtilbud**

Der lovfastsættes grundnormeringer i landets dagtilbud. Den konkrete normeringsfastsættelse skal stadig være et kommunalt ansvar, men normeringerne skal ikke kunne ligge under den grundnormering der er fastsat i loven.
I daginstitutioner skal der højest være tre 0-2-årige børn pr. medarbejder og højest seks 3-5-årige børn pr. pædagogisk medarbejder.
I SFO eller fritidshjem skal der højest være ti 6-10-årige børn pr. pædagogisk medarbejder.
I dagplejen bør en dagplejepædagog højest føre tilsyn med 50 børn.

Der skal afsættes midler til finansiering af sociale normeringer i socialt belastede boligområder.

2. **Uddannelse af personalet**

Der skal ske en kraftig forøgelse af dimensioneringen på den pædagogiske assistentuddannelse.
Kommuner og regioner skal tilbyde alle ikke-pædagogisk uddannede medarbejdere orlov til en gennemføre uddannelsen til pædagogisk assistent, senest efter 3 års beskæftigelse på området.
Pædagoger skal have adgang til videreuddannelse på diplom-niveau og pædagogiske ledere skal have tilbud om diplomuddannelse i ledelse ved deres ansættelse.

Der skal i øvrigt sikres god adgang til løbende efter- og videreuddannelse til alle pædagogiske medarbejdere.

3. **Dagtilbud skal drives i offentligt regi**

Dagtilbudsloven skal ændres, så det ikke længere er muligt at etablere sig som privat børnepasser eller etablere private daginstitutioner. For at sikre kommunernes mulighed for at overholde pladsgarantien og medarbejdernes mulighed for fortsat beskæftigelse kan de private ordninger fortsætte i en overgangsperiode. Det skal fortsat være muligt at etablere selvejende daginstitutioner.

Børnefamiliernes økonomiske vilkår

4. **Loft over SFO takster**

Der vedtages via lovgivning et loft over forældrebetalingen i skolefritidsordningerne, så reglerne for fritidshjem og skolefritidsordninger bliver ens. Loftet fastsættes til 25 % af driftsudgifterne.

Børns sundhed

5. **Gratis sund mad i daginstitution og skole**

Dagtilbudsloven ændres, så børn med svag social- og økonomisk baggrund tilbydes gratis kontingent til fritidsaktiviteter som sportsklubber og lignende.

6. **Gratis fritidstilbud til børn med svag social og økonomisk baggrund**

Dagtilbudsloven ændres, så børn med svag social- og økonomisk baggrund tilbydes gratis kontingent til fritidsaktiviteter som sportsklubber og lignende.

JULI 2015

Ulighed blandt børn

FOAs forslag til at skabe mere lighed blandt børn

Fattigdom og ulighed rammer hårdt i mange danske familier og har store konsekvenser for børnene. FOAs medlemmer arbejder med børn i dagpleje, vuggestuer, børnehaver, SFO/fritidshjem og på specialinstitutioner og oplever i deres dagligdag, både de udfordringer uligheden giver for de børn, der er ramt af den, og de forhindringer forskellige politiske beslutninger giver for at yde den optimale og professionelle indsats for at hjælpe børnene.

FOAs medlemmer er opsatte på at gøre deres arbejde med børnene så godt som muligt, derfor denne samling af viden på området og FOAs konkrete forslag til at modvirke ulighed blandt børn.

Staunings Plads 1-3
1790 København V

Tlf: 46 97 26 26
www.foa.dk

FOA

FOA er Danmarks tredjestørste fagforening. Siden 1899 har vi kæmpet for bedre løn- og arbejdsforhold til vore medlemmer. Hovedopgaven er at indgå overenskomster, som sikrer en god løn samt moderne og ordnede arbejdsvilkår. Det er FOA, der aftaler din løn, dine tillæg, din arbejdstid, din pension, dine barselsregler, dine ferieregler og dine muligheder for uddannelse. Vores opgave i FOA er at slås for din tryghed. Ved at stå sammen i FOA, står hvert enkelt medlem meget stærkere. Og med den fælles styrke optræder vi slagkraftigt.